

Reaktywność alkaliczna kruszyw łamanych z wybranych krajowych zakładów produkcji

mgr inż. Kinga Dziedzic
dr hab. inż. Darla Niedźwiedzka

Spis treści

1. Cel i zakres
2. Materiały do badań
3. Metody badawcze
  - a. Badanie reaktywności kruszyw w 1 N roztworze NaOH w temp. 80°C
  - b. Badanie reaktywności kruszyw w temperaturze 38°C
4. Wyniki analizy petrograficznej
5. Wyniki ekspansji próbek zaprawy i betonu
6. Wyniki analizy mikrostruktury
7. Kryteria oceny reaktywności kruszyw
8. Wnioski

Cel i zakres

Celem podjętych badań było rozpoznanie reaktywności krajowych kruszyw z kilku zakładów produkcji przy wykorzystaniu wdrożonych w dokumentach GDDKiA metod badawczych.

Zakres badań obejmuje kruszywa grube łamane o potencjalnej przydatności do wykonania wytrzymałego i trwałego betonu przeznaczonego na nawierzchnie i obiekty infrastruktury drogowej.

Badania przeprowadzono na pojedynczych próbach kruszywa. Kruszywa zostały pobrane zgodnie z normą z kopalni przez naszych partnerów oraz przez laboratoria GDDKiA.

Materiały do badań - kruszywo

Podstawowe właściwości fizyczne kruszyw oznaczone zgodnie z procedurami normowymi PN-EN 12620

Rodzaj skały	Oznaczenie	Gęstość objętościowa [Mg/m ³]	Nasiąkliwość [%]	Kategoria odporności na rozdrabnianie	Stopień mrozoodporności
Bazalt	B	3,07	0,2	LA ₁₅	F ₁
Gabro	Ga	2,94	0,3	LA ₂₅	F ₁
Kruszywo łamane ze złóż polodowcowych	Z1	2,69	0,8	LA ₂₅	F ₁
	Z2	2,65	0,7	LA ₃₀	F ₁
	Z3	2,67	0,6	LA ₃₀	F ₁
	Z4	2,69	0,7	LA ₂₅	F ₁
Piaskowiec	P1	2,70	1,2	LA ₃₀	F ₄
Szarogłaz	Sz1	2,77	0,4	LA ₂₀	F ₁
	Sz2	2,69	0,9	LA ₂₀	F ₁

Materiały do badań - cement

Cement CEM I 52,5 R

- mianość: 525 m²/kg (PN-EN 196-6)
- stałość objętości: < 1 mm (metoda Le Chateliera)
- skład chemiczny cementu oznaczony metodą XRF

Składnik	Zawartość [%]
SiO ₂	19,42
Al ₂ O ₃	5,45
Fe ₂ O ₃	2,94
CaO	64,10
MgO	1,75
SO ₃	3,50
Na ₂ O	0,24
K ₂ O	0,97
Na ₂ O _{eq}	0,88

Metody badawcze

- Analiza petrograficzna na cienkich szlifach
- Badanie reaktywności kruszyw metodą przyśpieszoną w 1 N roztworze NaOH w temperaturze 80°C
(GDDKiA Ogólna Specyfikacja Techniczna D-05.03.04 Załącznik 1)
- Badanie reaktywności kruszyw w temperaturze 38°C według ASTM C1293/RILEM AAR-3
(GDDKiA Ogólna Specyfikacja Techniczna D-05.03.04 Załącznik 2)
- Analiza mikrostruktury (SEM) – rozpoznanie produktów reakcji

Analiza petrograficzna

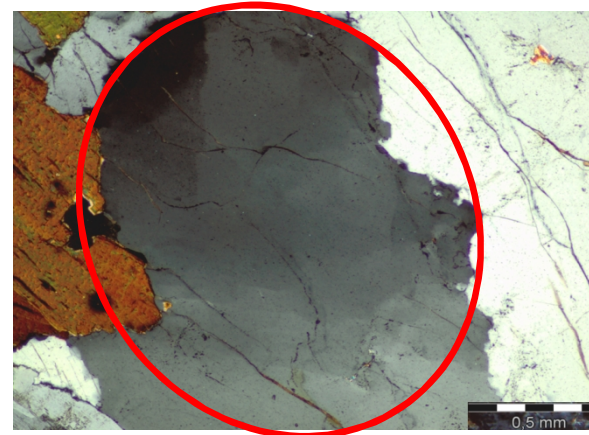
- Ocena składu mineralnego z uwagi na obecność reaktywnych składników (RILEM AAR-1.1 oraz ASTM C295), tj.:

- opal
- chalcedon
- krystobalit
- trydymit
- kwarc w stanie naprężeń
- kryptokrystaliczny kwarc (poniżej 10 μm)
- mikrokrystaliczny kwarc (10÷100 μm)

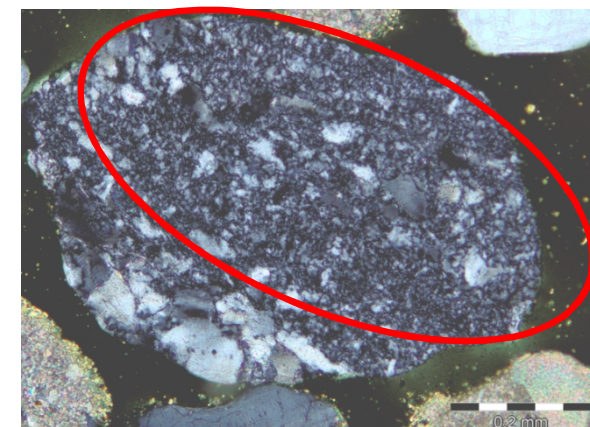

wachlarzowate skupiska chalcedonu

kwarc w stanie naprężeń

krypto- i mikrokrystaliczny kwarc

- Do badań użyto mikroskopu polaryzacyjnego z kolorową kamerą cyfrową i automatycznym stolikiem skaningowym

Badania reaktywności kruszywa

- Metody według GDDKiA OST D-05.03.04 Załącznik 1 i 2
  - umożliwiają stwierdzenie wystąpienia szkodliwej reakcji alkalia-kruszywo na podstawie oznaczenia zmiany długości próbek z badanym kruszywem

	Załącznik 1	Załącznik 2
warunki badania	80°C, 1 N NaOH	38°C, RH ≥ 95%
wielkość próbek	25x25x285 mm	75x75x285 mm
rodzaj próbek	zaprawa	beton
czas badania	14 dni	1 rok

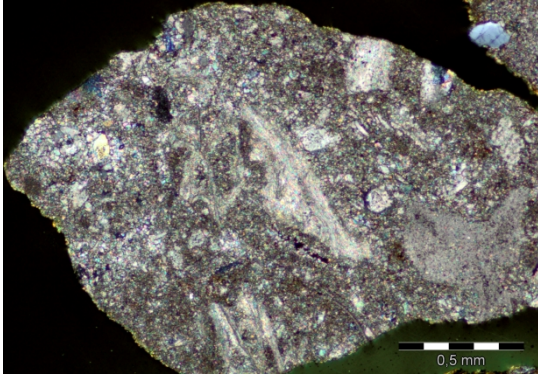

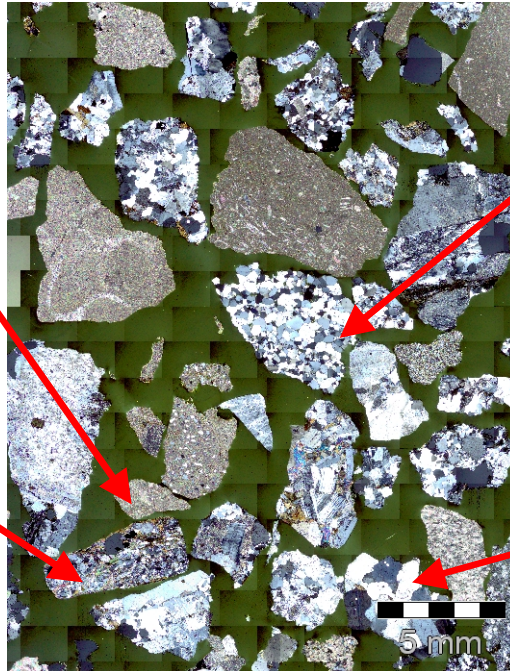
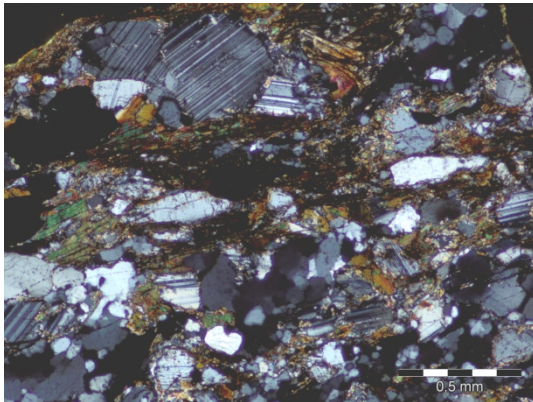
Wyniki analizy petrograficznej

Kruszywo łamane ze złoża polodowcowego

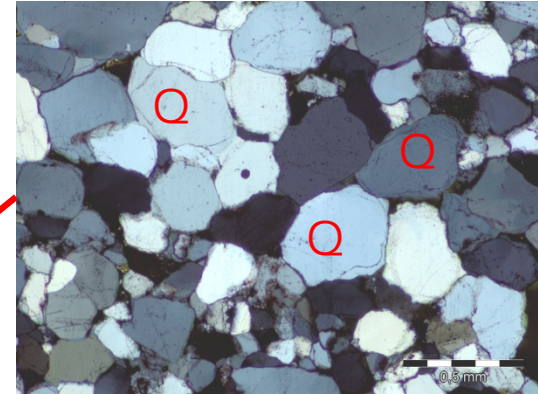
wapień

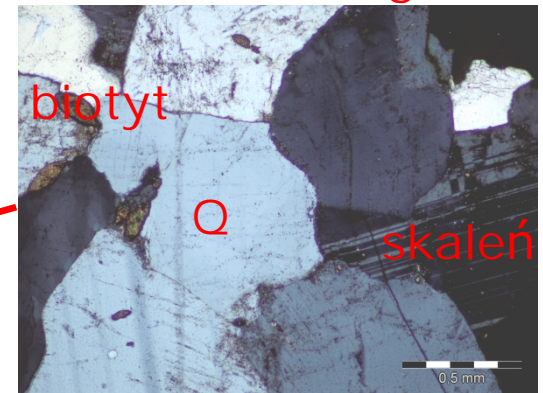
granodioryt

kwarcyt

granit

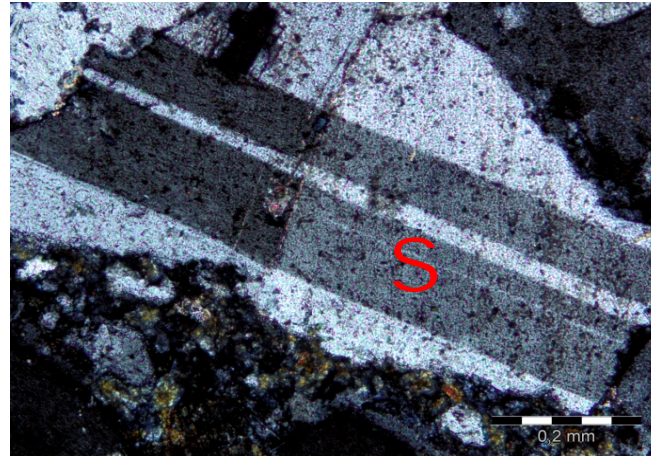
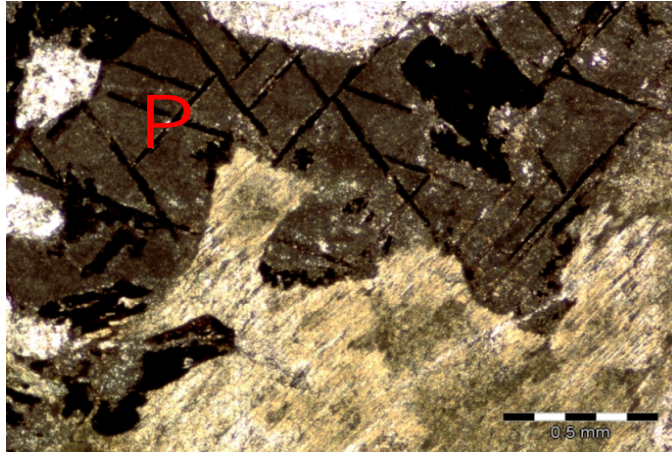

Cienki szlif – ziarna kruszywa polodowcowego polaryzatory skrzyżowane

Wyniki oceny petrograficznej

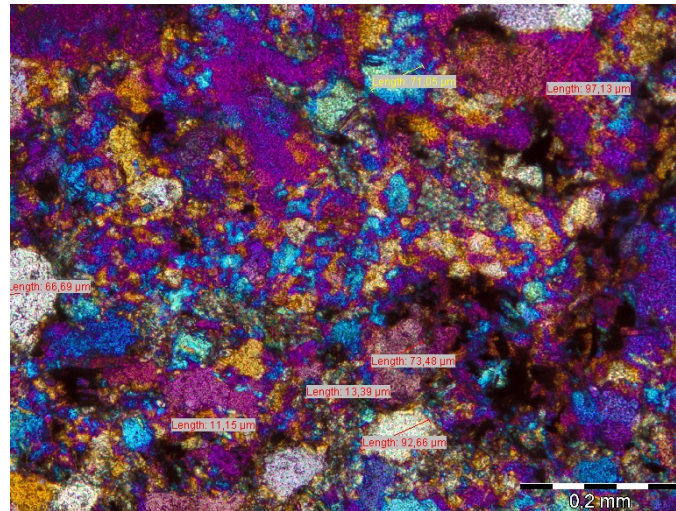
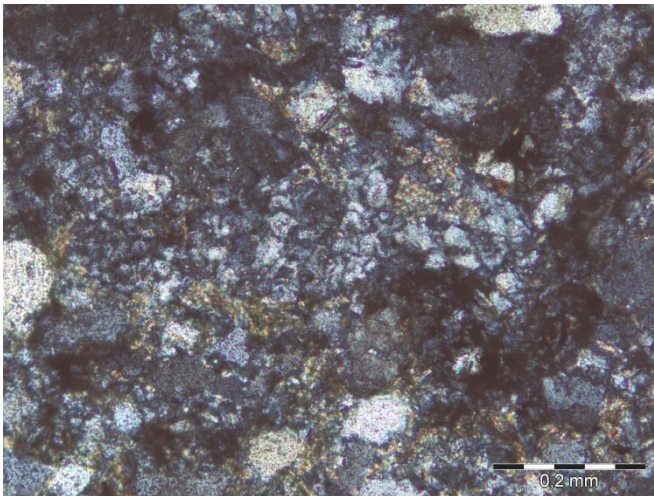
Gabro

- Piroksen **P**
- Skaleń **S**
(plagioklazy - $\text{NaAlSi}_3\text{O}_8$)

0,2 mm

Szarogłaz Sz2

- Mikro-
i kryptokrystaliczny
kwarc

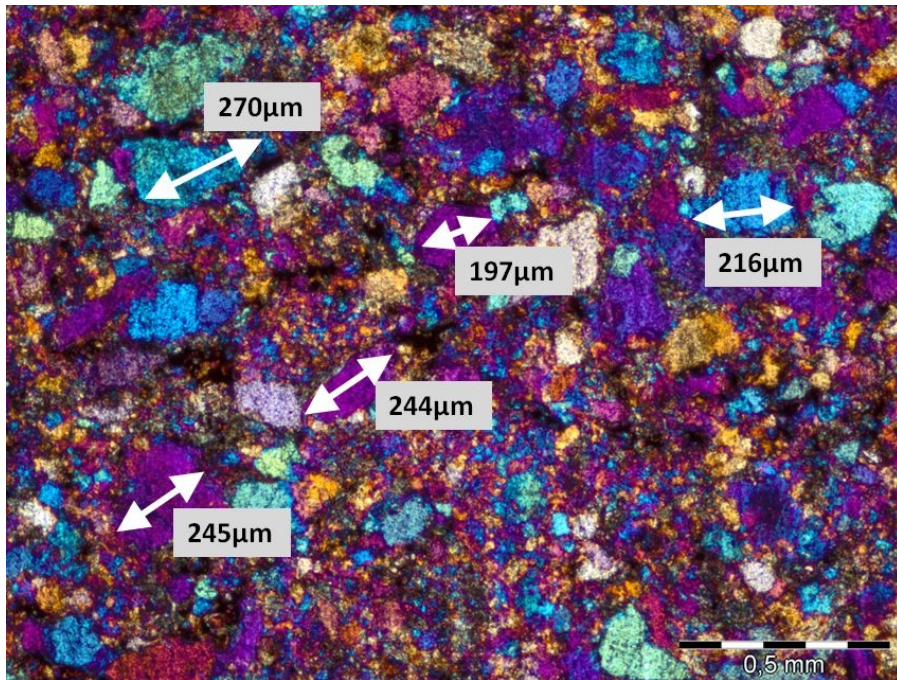
0,2 mm

Wyniki oceny petrograficznej

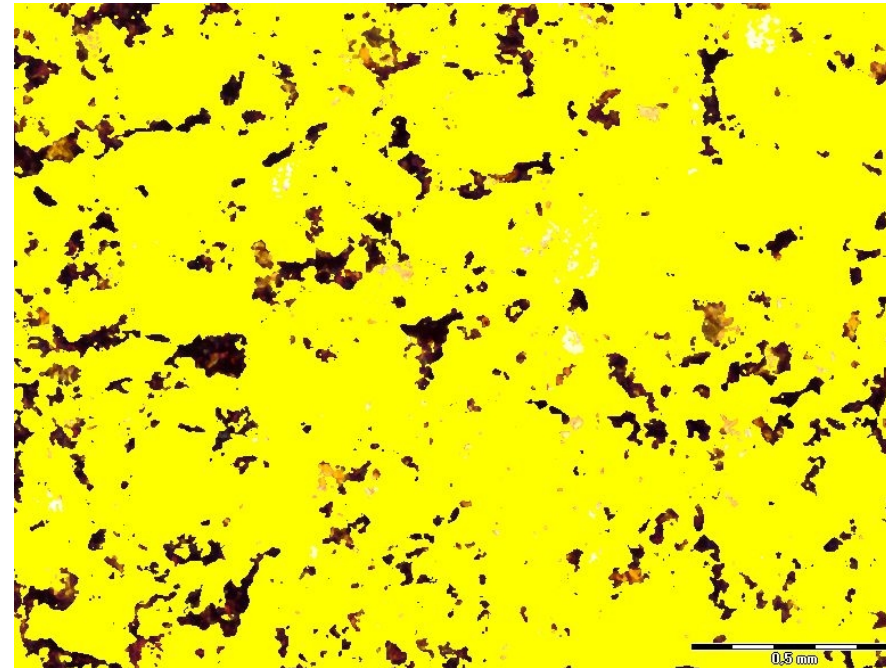
Ilościowa ocena zawartości reaktywnej krzemionki – szarogłaz

nieliczne ziarna SiO_2
powyżej $200 \mu\text{m}$

skrzyżowane nikole, płytka gipsowa

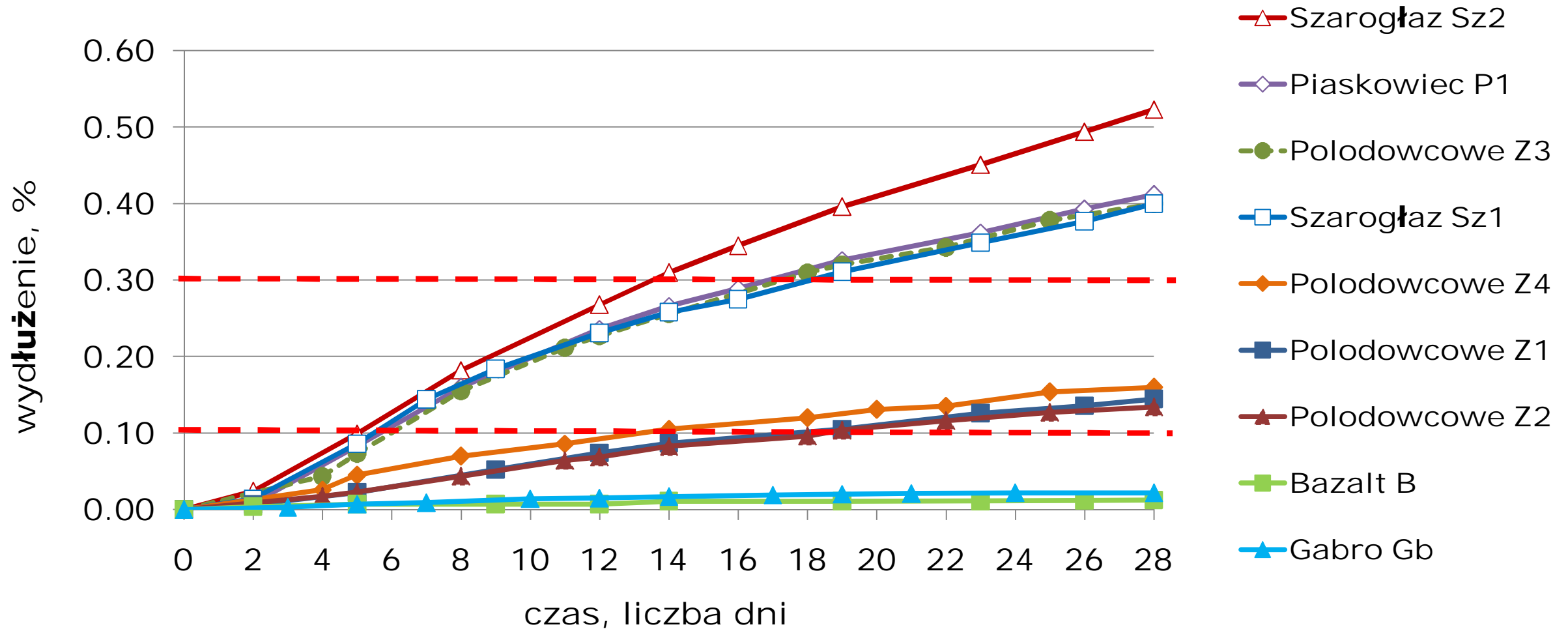
kryptokrystaliczny kwarc,
ziarna $< 10 \mu\text{m}$

oszacowana
zawartość ziaren
 $\text{SiO}_2 < 10 \mu\text{m}$
ok. $18 \div 27\%$

Ekspansja próbek zapraw

Wydłużenie próbek zapraw z badanymi kruszywami w funkcji czasu ekspozycji na roztwór 1 N NaOH i temperaturę 80°C

Rozdzielenie ziaren kruszywa polodowcowego

BIAŁE (30%)

głównie fragmenty skał wapiennych (wapień, dolomit), pojedyncze ziarna skał osadowych krzemionkowych (piaskowca)

CZERWONE (50%)

głównie skały pochodzenia wulkanicznego głębinowego (granitoidy)

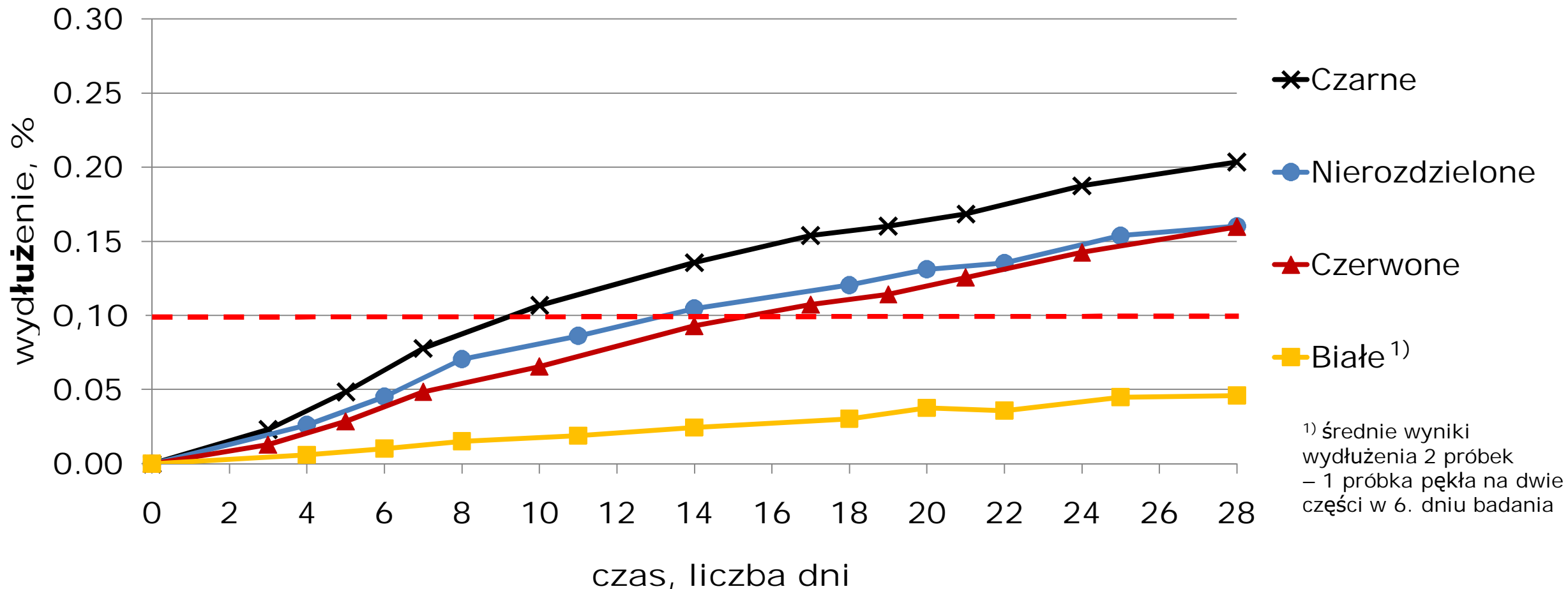
CZARNE (20%)

głównie skały pochodzenia wulkanicznego, głębinowe (granitoidy) i wylewne (bazałty, melafiry)

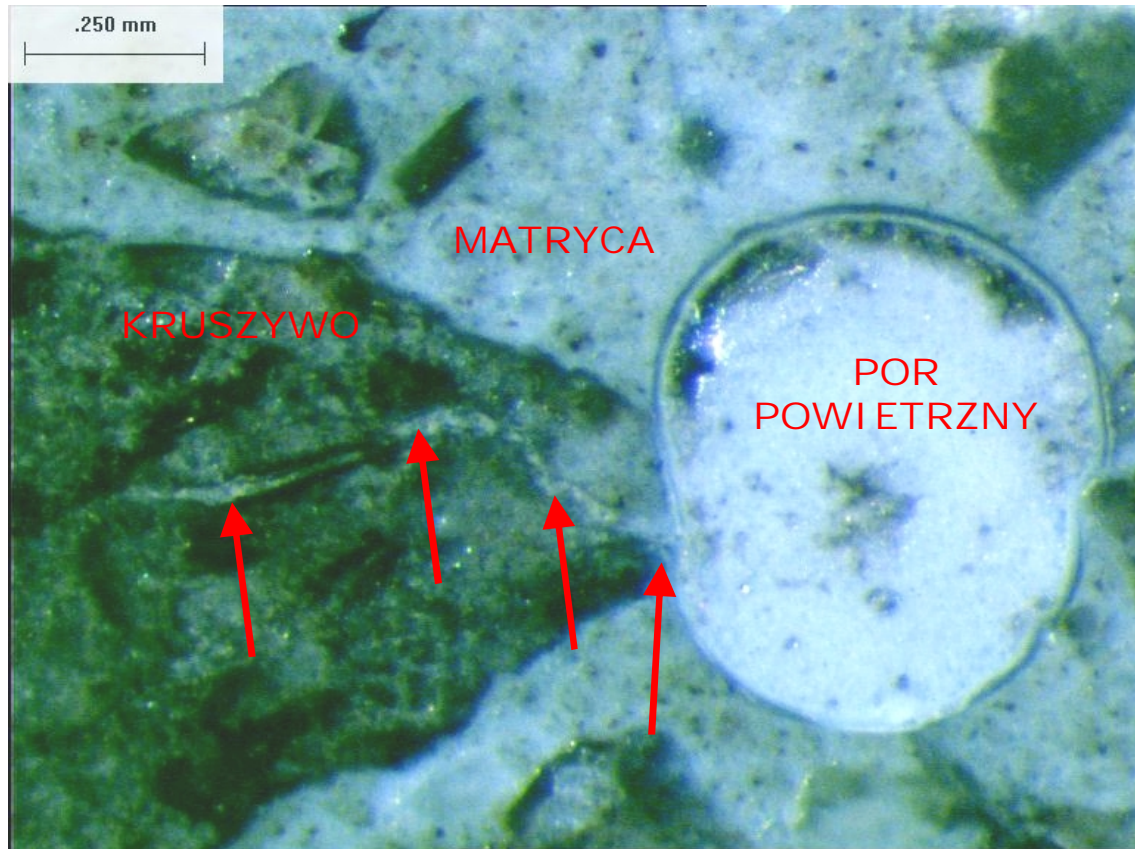
Ekspansja próbek

Wydłużenie próbek zaprawy z kruszywem polodowcowym rozdzielonym na grupy w funkcji czasu ekspozycji na roztwór 1 N NaOH i temperaturę 80°C

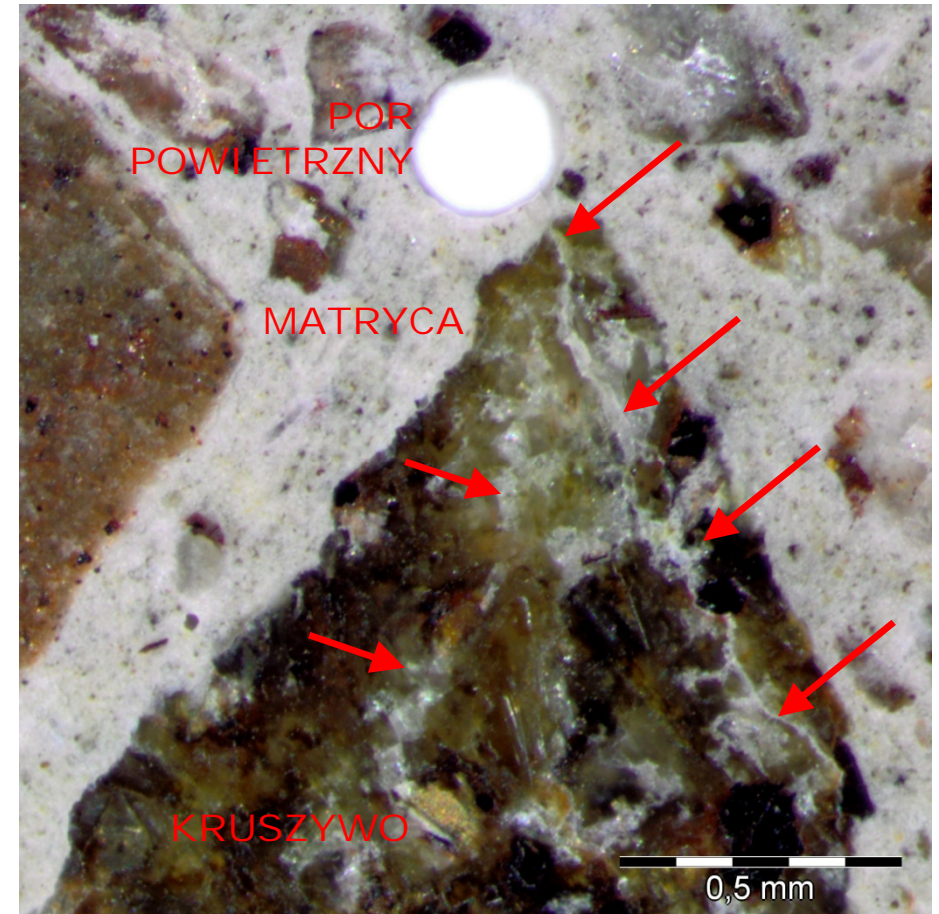

Wyniki analizy mikrostruktury

Szarogłaz

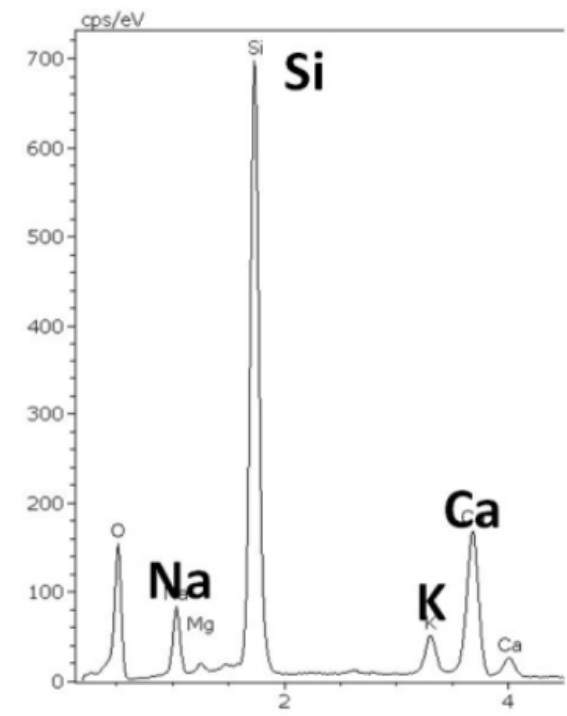
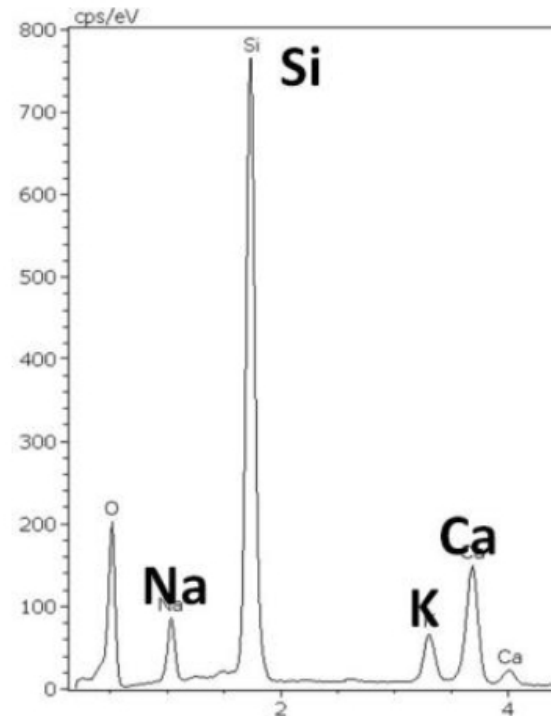
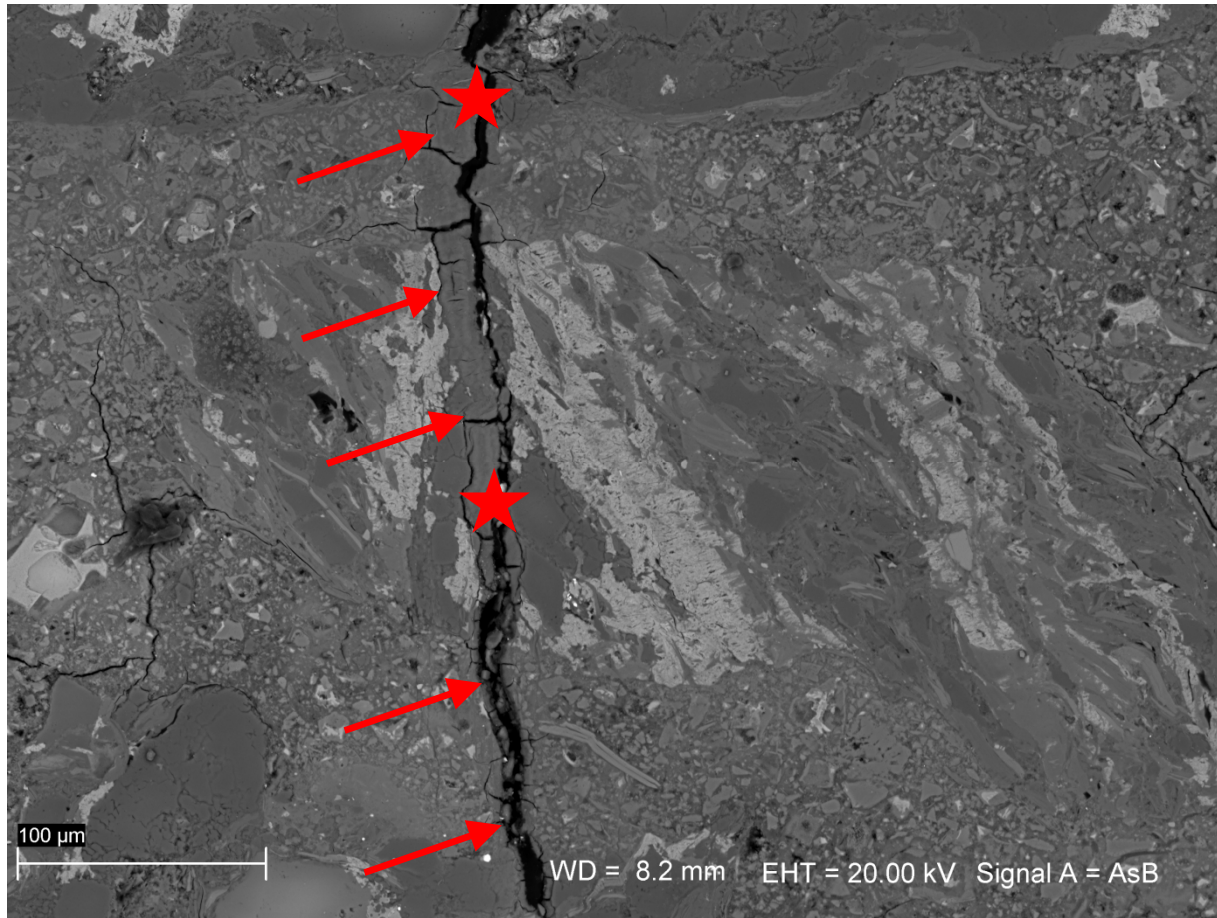

Melafir (ziarno kruszywa polodowcowego)

Żel ASR w spękanym ziarnach kruszywa

światło odbite

Wyniki analizy mikrostruktury

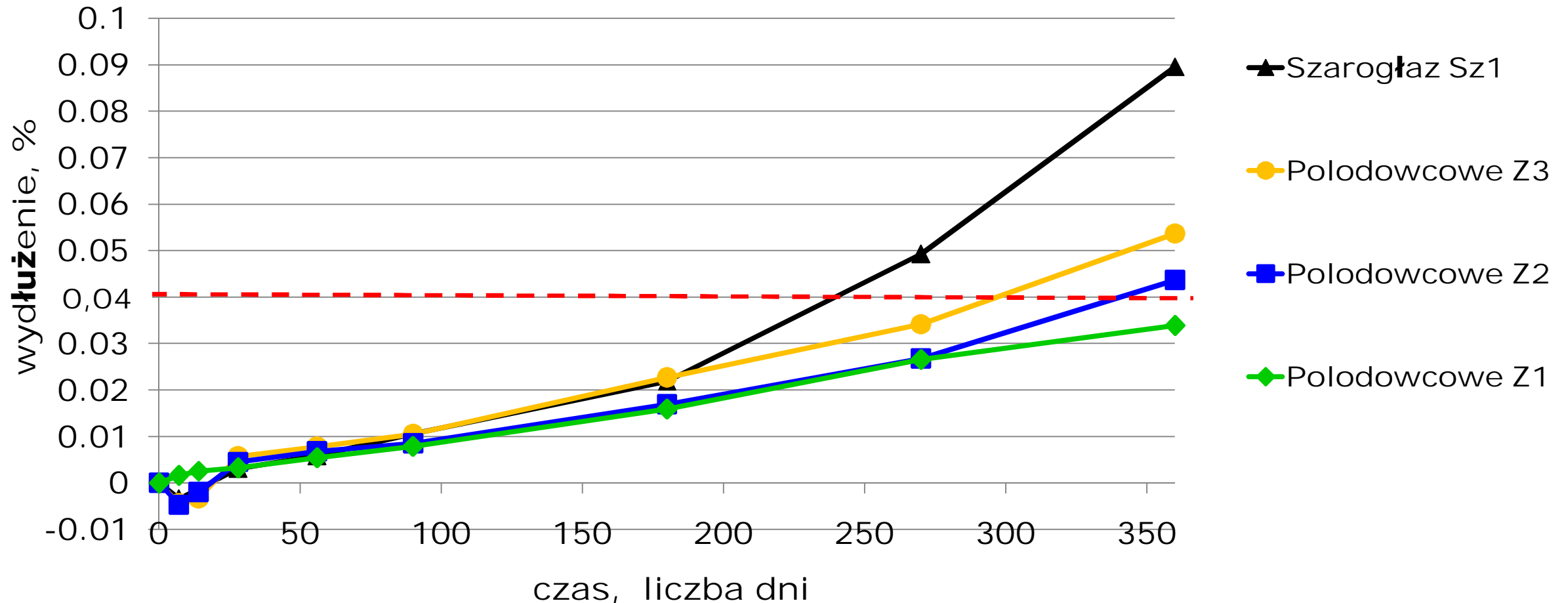

Żel Si-Ca-Na-K w spękanym ziarnie szarogłazu Sz2 wraz z wynikiem analizy składu w oznaczonych obszarach

Ekspansja próbek betonu

Wydłużenie próbek betonu z badanymi kruszywami w funkcji czasu przechowywania w 38°C i wilgotności względnej $\geq 95\%$

Ocena reaktywności kruszyw

- Kategorie reaktywności kruszywa grubego według GDDKiA OST D-05.03.04

Kategoria reaktywności kruszywa	Opisowe określenie reaktywności	14-dniowa zmiana długości próbek [%]	365-dniowa zmiana długości próbek [%]
R0	niereaktywne	$\leq 0,10$	$\leq 0,04$
R1	umiarkowanie reaktywne	$> 0,10; \leq 0,30$	$> 0,04; \leq 0,12$
R2	silnie reaktywne	$> 0,30; \leq 0,45$	$> 0,12; \leq 0,24$
R3	bardzo silnie reaktywne	$> 0,45$	$> 0,24$

- W przypadku nawierzchni dróg na strategicznie ważnych odcinkach sieci transportowej (obiekty klasy S4) wymagane są kruszywa kategorii R0

Wnioski

- Opracowany zestaw komplementarnych metod badawczych:
  - analiza petrograficzna,
  - ekspansja zapraw,
  - ekspansja betonu,
  - identyfikacja żelu,został wykorzystany do oceny reaktywności krajowych kruszyw.

- Analiza petrograficzna nie wykazała występowania składników reaktywnych w kruszywie bazaltowym i gabro.

W składzie mineralnym kruszyw łamanych ze złóż polodowcowych oraz szarogłazów i piaskowca występowała reaktywna odmiana krzemionki (chalcedon) oraz krypto- i mikrokrystaliczny kwarc.

Wnioski c.d.

- Ekspansja próbek zaprawy i betonu potwierdziła niereaktywność kruszywa bazaltowego i gabra.

Pozostałe kruszywa wykazały umiarkowaną (kruszywo polodowcowe) i silną reaktywność (szarogłaz, piaskowiec).

- W próbkach wykazujących ekspansję powyżej 0,10% stwierdzono występowanie żelu krzemianu wapniowo-sodowo-potasowego o składzie charakterystycznym dla produktów reakcji alkalia-kruszywo.

Występowanie żelu zaobserwowano w spękanych ziarnach kruszywa, w matrycy cementowej oraz w porach powietrznych.

Dziękuję za uwagę

mgr inż. Kinga Dzedzic

kdzie@ippt.pan.pl

Opracowano w ramach projektu REAKTYWNOŚĆ ALKALICZNA KRAJOWYCH KRUSZYW

Akronim Projektu: OT1-1C/ICMB-IPPT

Numer umowy: DZP/RID-I-37/6/NCBR/2016

Publikacje

- Józwiak-Niedźwiedzka D., Gibas K., Glinicki M.A., *Petrographic identification of reactive minerals in domestic aggregates and their classification according to RILEM and ASTM*, Roads and Bridges - Drogi i Mosty, ISSN: 1643-1618, Vol. 16, pp. 223-239, 2017; doi: 10.7409/rabdim.017.015
- Glinicki M.A., Józwiak-Niedźwiedzka D., Antolik A., Dziedzic K., Gibas K., Susceptibility of selected aggregates from sedimentary rocks to alkali-aggregate reaction, Roads and Bridges - Drogi i Mosty, Vol. 18, 1, 2019, 5-24; doi: 10.7409/rabdim.019.001
- Józwiak-Niedźwiedzka D., Antolik A., Dziedzic K., Glinicki M.A., Gibas K., Weryfikacja odporności wybranych kruszyw ze skał magmowych na reakcję z alkaliami, Roads and Bridges - Drogi i Mosty, Vol. 18, 1, 2019; doi: 10.7409/rabdim.019.005